

O POVESTE A ÎNCEPUTURILOR. SCARA VIEȚII

Lucian-Valeriu LEFTER*

Abstract

Since the end of the 19th century, the collections of Romanian folklore have also included the legends related to cosmogony. One of them refers to the Ladder of Life or the age of the living creatures of Earth. Following the creation of the world, God called all the living creatures to set their ages, 30 years for each of them, and to make known their destinies. Discontent was only the human, who considered his life too short as he was named the master of all creatures and meant to have a good life; on the contrary, the donkey, monkey and dog, knowing that a harsh life had been decided for them, asked God to take some years away. The human asked for himself, and was given, the years refused by the three creatures; however, only the first 30 years, which were set to him, would be happy, the others, as they were not intended for him, would be subject to hardships specific to the stages of life. The importance of this legend's variant text recorded in 1980 in Stâncești, a village located in the Northern Moldavia, is given by the peasant vision of the universe; God is depicted as a villager sitting on a chair in the house porch, yet He takes every decision within the house. This fact is not arbitrary if we take into consideration the example of marriage in the Greco-Roman world, whose most important sequence of the nuptial ceremony had to be held in front of the fireplace, under the protection of the house deity, a ritual that has been perpetuated in Romanian folklore, in certain forms, until the 20th century.

Keywords: cosmogonic legends, Romanian folklore, human's ages, the peasant vision of the universe.

Cuvinte-cheie: legende cosmogonice, folclor românesc, vârstele omului, viziunea țărănească asupra universului.

O legendă cu valențe cosmogonice a ajuns foarte cunoscută datorită ipostazei de prolog al romanului sadovenian *Baltagul*. *In illo tempore*, când „Domnul Dumnezeu, după ce a alcătuit lumea, a pus rânduială și semn fiecărui neam”¹, cei din urmă au fost oamenii de la munte, păstorii, care au primit doar o inimă ușoară spre a se bucura de cele ce aveau.

---

* Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Vaslui – România.

¹ Mihail Sadoveanu, *Baltagul*, București, Editura Cartea Românească, 1930, p. 5.

Într-o altă poveste, preluată de Virgil Caraivan din folclorul german, se zice că atunci când „Dumnezeu a zidit lumea și vroi să hotărăscă vrâsta tuturor făpturilor sale”², a dăruit câte 30 de ani viețuitoarelor, însă măgarul a vrut doar 18, câinele – 12, iar „momița” – 10. La urmă sosi omul, care nu se mulțumi cu 30 de ani, iar Dumnezeu i-a dăruit restul de ani rămași de la celelalte viețuitoare, adunând 70 de ani.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, într-un volum cu povești din Banat, a văzut lumina tiparului o poveste din Caransebeș, în care *Moș Adam și baba Eva* s-au prezentat în fața lui Dumnezeu, împreună cu celelalte viețuitoare, pentru a li se împărți anii de trăit³. Câinele, maimuța și măgarul refuză jumătate dintre anii primiți, pe care îi preia omul, care rămăsese nemulțumit. De aceea, până la 30 de ani omul este regele pământului, de la 30 la 50 de ani are viața măgarului, muncind pentru familie, iar de la 50 la 70 de ani, când trăiește anii câinelui, omul este slăbănog și-și păzește averea; de la 70 de ani în sus are anii maimuței, trăind întocmai.

Virgil Caraivan „nu a fost mare scriitor, însă cărțile lui de povești, sorbite de multe generații, au imprimat în sufletele tinere tiparele unei limbi românești dulci și armonioase”⁴, astfel încât volumele sale de popularizare, cu snoave și povești, au pătruns și format generații de tineri în prima parte a secolului al XX-lea. Poate că se va fi inspirat și profesorul pensionar I. D. Marin, din satul Stâncești, județul Botoșani, din volumul *Povești de pretutindeni*, apărut în câteva ediții începând cu 1908, însă povestea sa este similară cu cea germană doar în firul narațiunii, altfel redă cu originalitate viziunea populară românească asupra lumii, în care se vede „tendința rurală specifică de a înțelege și a înfățișa lumea în

² Virgil Caraivan, *Povești de pretutindeni*. Traduceri din folclorul lumii. Ilustrații de [D.] Stoica, București, Atelierele Grafice Socec & Co, 1908, p. 99.

³ Tony Brill, *Tipologia legendei populare românești*, 1. *Legenda etiologică*. Prefață de Sabina Ispas. Ediție îngrijită și studiu introductiv de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O., 2005, p. 424 (după George Cătană, *Poveștile Bănățului*. Culese din gura poporului bănățan, vol. I-III, Gherla, 1893-1895).

⁴ C. D. Zeletin, *Un drum la Virgil Caraivan*, în Addenda la „Documente răzășești. Revistă regională de acte vechi, mărturii tradiționale și relicve istorice”. Ediție anastatică, 1932-1934, alcătuită și îngrijită de Cătălin-Andrei Teodoru, Bârlad, Editura Sfera, 2015, p. 25.

forme concrete”⁵. Măcar pentru acest motiv, povestea înregistrată în toamna anului 1980⁶ reprezintă un exemplu elocvent de viziune țărănească asupra universului.

După ce a făcut lumea, Dumnezeu a ieșit din casă să se odihnească pe prispă. Ședea pe scaun și privea, ca un țăran după o zi grea de muncă. Dar vremea era cam urâtă, și atunci s-a gândit că trebuie să „fixeze” vârsta tuturor viețuitoarelor, așa că a dat de veste să vină toată suflarea la El. Când au început să sosească, Dumnezeu și-a luat scaunul de pe prispă și a intrat în casă, unde a început să drămuiască tuturor anii de viață.

Omul sosește cel dintâi, primește „numai” 30 de ani și, deși era lăsat stăpân peste toate viețuitoarele pământului, iese din casă și rămâne supărat pe prispă. Și măgarul primește 30 de ani, dar, aflând de la Dumnezeu viața grea ce-l așteaptă, cere să i se scurteze cu „măcar” 10 ani. La fel și maimuța, refuză „măcar” 10 ani, iar câinele zice că-i prea lungă viața grea pe care o are de trăit. Iar omul, care stătea pe prispă și auzea „negocierile”, de fiecare dată intervenea și cerea anii refuzați de măgar, maimuță și câine.

Prin urmare, omul trăiește plenitudinea vieții sale în primii 30 de ani, când toată lumea este a lui, până la vremea căsătoriei. Însă în următoarea etapă a vieții muncește și „începe a căra de pe câmp cu spatele, ca măgarul”, strângând zestre pentru copii. Apoi, devine bunic și își crește nepoții, care-l „trag de nas și de păr, și-l stuchesc ca pe maimuță”. La sfârșit, omul trăiește anii câinelui, când este „bucuros să fie lăsat în pace, să trăiască pe undeva printr-o cămăruță, mai la dos”.

Dincolo de reflectarea veridică a etapelor vieții în satul românesc de altădată, cu împliniri și scăderi, atât procesul creației Lumii, cât și cel al vârstei viețuitoarelor nu se petrec afară, în spațiul larg al curții, ci în interiorul casei, într-un spațiu delimitat. Acest fapt nu poate fi întâmplător, dacă ne gândim că acolo era vatra, locul sacru înaintea căruia se desfășura căsătoria din vremuri imemorabile, încât în antichitatea greco-romană ceremonia „nu avea loc într-un templu; ea se săvârșea în casă, prezidată de zeul casei”, astfel că partea esențială a

---

⁵ Ovidiu Papadima, *O viziune românească a lumii*. Studiu de folclor. Ediție definitivă, revăzută de autor, cu o prefață de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O., 2015, p. 49.

⁶ Inf. I. D. Marin, n. 1911, Stâncești, com. Mihai Eminescu, jud. Botoșani. Fonoteca Arhivei de folclor „Vasile Adăscăliței”, bd. mg. 295, înregistrare din 7 noiembrie 1980, realizată de studentele Maria Mina Constantinescu și Liliana Chiric.

ceremonialului nupțial se desfășura „în fața vetrei domestice”⁷. Peste veacuri, până în secolul al XX-lea, regăsim forme diluate ale acestui ritual, precum obiceiul căzutului fetei pe cuptor sau vatră⁸, acesta fiind un loc sacru care se identifică cu Centrul Lumii.

ANEXĂ

Text cules din satul Stâncești, comuna Mihai Eminescu, județul Botoșani

Dumnezău, după ce-o făcut lumea, o ieșât afară pe prispă. Stăte pe scaun. Se uita. Era cam urât. Zâce: Ie să fixáz eu la tãti viețuitoarele vârsta la fiecare. Ș-o dat sfară-n țară, în lume, să vii toate viețuitoarele la dânsul.

Ș-o început a veni viețuitoarele.

Ș-o intrat Dumnezău în casă. O luat scaunul de pe prispă, s-o așázat. Ș-o intrat întâi omul.

– Tu ai să fii stăpânul lumii, ai să fii stăpân peste toate viețuitoarele. Peste toate ai să trăiești bine. Are să se facă după cum ai să zăci tu. Da’ ai să trăiești numai 30 de ani.

– Vai, Doamne, numa’ atâta?

– Nu mai am de unde! Atâta-i a tău!

Ș-o ieșât omul suparat și stăte pe prispă.

Ș-o intrat magarul.

– Ai să fii tu, magarule, de râsul lumii! Are să te bată, are să te țâi flământ, însătat. Și-ți dau și ție 30 de ani, să trăiești!

– Vai, Doamne, pre mult! Dacă asta-i viața me așa de gre, mai ie dintr-însa!

– N-am cui să dau!

– Macar 10 ani, Doamne, măcar 10 ani, că-i pre mult!

Omul, lacom, de colo, care trăge cu ureche de pe prispă:

– Doamne, dă-ni-i mie!

– Ei, ci ai tăi să rămâi!

Și pe urmă, o venit maimuța.

⁷ Fustel de Coulanges, *Cetatea antică*. Studiu asupra cultului, dreptului și instituțiilor Greciei și Romei, vol. I. Traducere de Mioara și Pan Izverna. Traducerea notelor de Elena Lazăr. Prefață de Radu Florescu, București, Editura Meridiane, 1984, p. 68.

⁸ Silvia Ciubotaru, *Obiceiuri nupțiale din Moldova*. Tipologie și corpus de texte, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, p. 82-87.

– Ai să fii de râsul lumii! Bulgărită și fugărită de câni și de toți, și-ai să trăiești în copaci flămândă! Îți dau și ție 30 de ani!

– Vai de mine, Doamne, pre mult pedepsită așa! Pre mult! Mai ie-mi dintr-asta, că-i pre mult! Măcar 10 ani!

– N-am cui să-i dau!

Omul, lacom, de colo de pe prispă iar se bagă-n casă:

– Doamne, dă-ni-i mie!

– Ei, ci ai tăi să rămâi!

Și pe urmă vine și cănele.

– Vai de capul tău, căne! Ai să trăiești huiduit, batjocorit, bătut, fugărit de toată lumea, de copii, de toți. Ai să dormi în frig, afară, ai să tremuri, ai să fii sluga omului toată viața! Îți dau și ție 30 de ani!

– Apoi, după ce am o viață așa de grea, să-mi mai dai și 30 de ani!?! Mai ie, Doamne, că-i pre mult!

– N-am cui să-i dau!

– Doamne, dă-ni-i mie – iar și-o băgat omul capul de pe prispă – dă-ni-i mie! Și i-o dat lui!

– Și atunce, ci ai tăi să rămâi!

Ș-acuma, te uiți la om! Cât-îi omul tânăr, toată lumea-i a lui, se gândește că n-are să moară niciodată. Tot câmpul i-a lui, vesel, încoace-ncolo, planuri multe, cum a să-și facă gospodărie, cum a să-și așază casa, ce cai să aibă la căruță, ce boi și ce mai trebuie, păsări frumoase, câte și mai câte. Se însoară. Dar asta cât trăiește în anii lui, 30.

După aceea, omul se simte că are gospodărie, are gloată prin pregiurul lui, trebuie să le facă avere și începe a căra de pe câmp cu spatele, ca măgarul. Și tot cară să le facă și la unul și la altul zăstre. Și trăiește și anii magarului.

Și pe urmă, se trezești înconjurat de nepoți și vin și-l trag de nas și de păr, și-l stuchesc ca pe maimuță. Și trăiește frumos, vai de capul lui. S-o sluiț și el la față, nu mai are dinți. Vai de capul lui, trăiește și el cum poate!

Dar vin anii cânelui. Nepoții sunt mari, își fac gospodăriile, și el trăiește vai de capul lui. Șî-i bucuros să fie lăsat în pace, să trăiască pe undeva printr-o cămăruță, mai la dos. Trăiește săracu', nimeni nu-l vede, nu-i aruncă măcar o bucată de măligă acolo, să trăiască și el. Chiar amarătă viață de căne. Dacă află cineva: o murit bătrânul cela, așa ca un căne.

Asta-i scara vieții!